

KIỂM TRA, ĐÁNH GIÁ - CÔNG CỤ HỖ TRỢ QUÁ TRÌNH DẠY VÀ HỌC: XU HƯỚNG MỚI CỦA THẾ GIỚI VÀ BÀI HỌC CHO GIÁO DỤC ĐẠI HỌC HIỆN NAY

ThS. TRẦN ĐỨC HIẾU
Trưởng Đại học Điện lực

1. Mở đầu

Kiểm tra, đánh giá (KTĐG) là một phép đo về chất lượng của việc dạy và học ở các trường đại học. Trong xu thế đổi mới phương pháp dạy và học hiện nay của giáo dục đại học, việc đánh giá mang lại lợi ích cho cả giảng viên và sinh viên (SV) bởi vì nó cho phép giảng viên xác định được những gì SV nắm được hoặc không nắm được để tạo điều kiện cho giảng viên dạy có hiệu quả hơn và SV học tập đạt kết quả cao hơn.

Bài viết này đề cập đến việc KTĐG học tập như là công cụ hỗ trợ quá trình dạy và học theo xu hướng mới của thế giới từ đó rút ra bài học cho hoạt động KTĐG trong giáo dục đại học của nước ta hiện nay.

2. Xu hướng KTĐG học tập mới của thế giới hiện nay

2.1. Những thay đổi trong xu hướng KTĐG kết quả học tập

Trên thế giới, từ giữa thập niên 1980 đã bùng nổ một cuộc cách mạng thực sự về KTĐG với những thay đổi căn bản cả về triết lí, quan điểm, phương pháp và các hoạt động cụ thể. Những thay đổi trong xu hướng KTĐG kết quả học tập đó là: Nhiều bài tập đa dạng trong suốt quá trình học; Do SV chủ động; Việc lựa chọn câu hỏi và tiêu chí đánh giá được nêu rõ từ trước; Nhấn mạnh sự hợp tác; Quan tâm đến kinh nghiệm học tập của SV; Chú trọng quá trình; Tập trung vào năng lực thực tế.

Những thay đổi trên phản ánh rõ quan điểm mới của giáo dục lấy người học và quá trình học tập làm trung tâm của toàn bộ các hoạt động giáo dục, trong đó có hoạt động KTĐG.

Theo quan điểm của Yoloye (1998), hiểu về quá trình đưa ra quyết định đánh giá là rất cần thiết đối với giáo dục đại học và quá trình đánh giá phải có 3 yếu tố cấu thành dưới đây:

- Một thực thể được đánh giá có thể là một sản phẩm, một quá trình hoặc một sự hoàn thiện;
- Phép đo về một thực thể hướng tới một kết quả bằng điểm số, bằng cấp độ hay các thể hiện về mặt lượng khác;
- Đánh giá định lượng bằng cách gán vào đó một giá trị; Giá trị có thể ở các dạng khác nhau như đạt/trượt hoặc loại 1/loại 2/loại 3.

2.2. Những đặc trưng cơ bản của xu hướng KTĐG kết quả học tập mới

- *Đánh giá phát triển* (Formative assessment), thực hiện đánh giá để phục vụ quá trình dạy và học. Với mục đích lấy thông tin phản hồi cho giảng viên và SV, quan tâm đến hiệu quả của hoạt động giảng dạy trong việc phát triển khả năng của người học chứ không phải là việc chứng minh người học đã đạt được một mức thành tích nào đó. Đánh giá phát triển giúp giảng viên và SV đánh giá được hiệu quả của các hoạt động giảng dạy cũng như kết quả tiếp thu của SV, nhằm chỉ ra những bước tiếp theo cần thực hiện để phát triển năng lực của SV theo mục tiêu đã đề ra.

- *Đánh giá thực tiễn* (Authentic assessment) bao gồm mọi hình thức và phương pháp KTĐG được thực hiện với mục đích kiểm tra các năng lực cần có trong cuộc sống hàng ngày và được thực hiện trong bối cảnh thực tế. Nó đòi hỏi SV phải ứng dụng các kĩ năng và kiến thức vào việc tạo ra một sản phẩm hay thực hiện một kĩ năng có thể ứng dụng vào những tình huống ở bên ngoài trường học.

- *Đánh giá sáng tạo* (Alternative assessment) nhấn mạnh sự mới mẻ, đa dạng và sáng tạo của những cách thực hiện KTĐG khác với cách làm truyền thống. Cách đánh giá này cung cấp nhiều mẫu đại diện về việc học của SV để nâng cao tối đa hình ảnh và tiếng nói của chính SV thông qua những hoạt động và thành tích đa dạng của họ. Đánh giá sáng tạo thường được sử dụng nhằm tạo động cơ cho SV, giúp họ có trách nhiệm hơn đối với việc học của chính mình, làm cho KTĐG trở thành một bộ phận thường trực của kinh nghiệm học tập và gắn chặt nó trong những hoạt động thực tiễn cho phép nhận dạng và kích thích khả năng sáng tạo của SV.

Ba đặc trưng vừa nêu của xu hướng KTĐG mới trong quan điểm giáo dục hiện đại trên thế giới thể hiện rất rõ tính nhân bản và tinh thần lấy SV làm trung tâm, trong đó mục tiêu cuối cùng của KTĐG là nhằm phát hiện những ưu điểm và khắc phục các nhược điểm của SV để giúp họ phát triển đến mức tối đa mọi tiềm năng của mình. Theo quan điểm này,

vai trò chủ động và việc trao quyền cho SV, là hết sức cần thiết: chủ động trong việc lựa chọn điều kiện và phương pháp thể hiện năng lực của SV một cách tốt nhất; quan trọng hơn là được trao quyền bằng cách cung cấp đầy đủ và kịp thời những thông tin phản hồi về kết quả học tập của chính SV cũng như có điều kiện thảo luận về kết quả thu được với giảng viên; từ đó có thể đưa ra kế hoạch khắc phục điểm yếu, phát huy điểm mạnh trong học tập của SV. Hệ thống KTĐG được xây dựng và thực hiện đúng theo quan điểm này sẽ góp phần quan trọng vào việc nâng cao chất lượng giáo dục đại học. Đây chính là niềm tin của các nhà giáo dục trên thế giới, là lí do tại sao các nước tiên tiến trên thế giới đang hết sức nỗ lực để tạo ra một hệ thống KTĐG giáo dục đại học theo xu hướng này.

2.3. Các nguyên tắc KTĐG học tập theo xu hướng mới

Hoạt động KTĐG SV cần bắt đầu với việc thiết lập những giá trị của giáo dục. Đánh giá không phải là mục đích mà là phương tiện để phát triển giáo dục; Để đánh giá đạt hiệu quả cao cần bắt đầu bằng việc xác định rõ những giá trị mà chúng ta mong muốn SV có được, từ đó nỗ lực giúp họ đạt được những gì cần đánh giá và cách đánh giá như thế nào. Nếu sứ mạng và giá trị giáo dục bị bỏ qua, hoạt động đánh giá chỉ là việc đo lường những điều đơn giản chứ không thể giúp phát triển những gì chúng ta mong muốn ở SV.

Hoạt động KTĐG đạt hiệu quả cao nếu xem học tập có tính đa chiều, tích hợp và thể hiện kết quả theo thời gian. Học tập là một quá trình phức tạp, bao hàm không chỉ những gì SV biết mà còn những gì SV có thể làm với sự hiểu biết đó. Đánh giá cần phản ánh tất cả những yếu tố trên bằng cách sử dụng các phương pháp đánh giá khác nhau nhằm phát hiện các năng lực thực sự, sử dụng thường xuyên theo thời gian để phát hiện sự thay đổi, phát triển và mức độ tích hợp.

Hoạt động KTĐG được tiến hành thuận lợi khi chương trình học đã được xây dựng các mục tiêu rõ ràng và cụ thể. Đánh giá là một quá trình được định hướng bởi mục tiêu, bao hàm việc so sánh những kết quả giáo dục với các mục tiêu và kì vọng được xây dựng trên sứ mạng của nhà trường, chủ định của giảng viên về chương trình và môn học cũng như mục đích của SV. Những mục tiêu rõ ràng và có tính khả thi là hòn đá tảng cho hoạt động đánh giá.

Hoạt động KTĐG cần chú trọng đến đầu ra cũng như những gì cần có để đạt được đầu ra đó. Để nâng cao chất lượng đầu ra, cần biết những gì người học tích lũy được trong suốt quá trình học, biết về chương trình đào tạo, về hoạt động giảng dạy và những nỗ

lực của SV nhằm đạt được yêu cầu của đầu ra.

Hoạt động KTĐG đạt hiệu quả cao khi được tổ chức thường xuyên. Đánh giá là một hoạt động có tính quá trình, tính tích cực; được phát huy khi nó bao gồm chuỗi các hoạt động được kết nối theo thời gian. Mục đích của việc làm này nhằm theo dõi sự tiến bộ của người học theo hướng đạt đến những mục tiêu định sẵn và bản thân hoạt động đánh giá cũng được xem xét định kì để cải tiến dựa trên thông tin thu nhận được.

Hoạt động KTĐG góp phần nâng cao chất lượng học tập một khi có sự tham gia của nhiều bên liên quan, trong đó đội ngũ GV là lực lượng nòng cốt, cán bộ quản lí và chính SV cùng tham gia hướng đến mục tiêu nâng cao chất lượng học tập.

Hoạt động KTĐG tạo ra sự khác biệt một khi được thực hiện đúng và đáp ứng đầy đủ yêu cầu của các bên liên quan. Đánh giá không đơn giản là công việc thu thập số liệu rồi đưa ra kết quả, mà là một quá trình được bắt đầu với những câu hỏi của các bên liên quan, tổ chức thu thập và phân tích số liệu, cung cấp thông tin, hướng dẫn giúp nâng cao chất lượng dạy và học.

Hoạt động KTĐG chỉ có thể tạo ra sự chuyển biến khi nó được tiến hành cùng với các yếu tố giúp tạo ra sự thay đổi, đó là nâng cao chất lượng giáo dục- yêu cầu về đầu ra được xem là mục tiêu hàng đầu của nhà trường, là trọng tâm của công tác xây dựng-kế hoạch, các quyết định về tài chính hoặc nhân sự.

Giảng viên thực hiện trách nhiệm của mình đối với SV và xã hội thông qua hoạt động KTĐG. Giảng viên có trách nhiệm cung cấp cho xã hội thông tin về SV đạt được các mục tiêu và kì vọng của giáo dục, trách nhiệm góp phần nâng cao chất lượng giáo dục và xã hội có trách nhiệm hỗ trợ nhà trường giúp SV đạt được các mục tiêu đó.

3. KTĐG trong giáo dục đại học hiện nay và bài học kinh nghiệm

3.1. Thực trạng KTĐG trong giáo dục đại học hiện nay

- KTĐG xác định chưa đầy đủ mục đích khiến quá trình giáo dục thiếu tính phát triển. Cách thực hiện KTĐG của chúng ta hiện nay chủ yếu với mục tiêu tổng kết quá trình để đưa ra những kết luận về năng lực của SV mà ít quan tâm đến mục tiêu phát triển năng lực SV. Những hoạt động mang tính phát triển toàn diện và bền vững như kĩ năng suy luận, tư duy logic, phán đoán, làm việc theo nhóm hay trình bày một vấn đề trước đám đông; tất cả đều có thể bị bỏ qua vì chúng không trực tiếp làm tăng điểm số đạt được từ các kì thi.

- KTĐG nghèo nàn về phương pháp làm cho giáo dục thiếu thực tiễn. Các phương pháp KTĐG

đang được sử dụng phổ biến hiện nay chủ yếu vẫn là từ các bài thi trên giấy; hình thức này chỉ phù hợp để chứng minh việc nắm vững kiến thức sách vở; với hình thức tự luận có phần nào cho phép SV chứng tỏ kĩ năng lí luận, diễn đạt bằng ngôn ngữ và trình bày kiến thức theo một cấu trúc hợp lí. Tất nhiên, đây là những năng lực mà SV cần có nhưng chúng không phải là toàn bộ năng lực mà họ cần có trong cuộc sống hàng ngày. Những năng lực nói trên cần thiết trong thế giới hàn lâm nhưng trong thực tế còn rất nhiều kĩ năng khác mà SV cần có như kĩ năng tự phát hiện và giải quyết vấn đề, kĩ năng xử lí tình huống, kĩ năng độc lập và sáng tạo, kĩ năng hợp tác và thương lượng, Với cách đánh giá hiện nay, những kĩ năng này không được phát hiện, khuyến khích, điều này ảnh hưởng đến thái độ học tập của SV.

- KTĐG chủ yếu tập trung vào kiểm tra kiến thức, xem nhẹ hoặc chưa xây dựng được nhiều phương pháp cụ thể để đánh giá kĩ năng và thái độ học tập của SV.

- KTĐG chưa có sự đồng bộ giữa nội dung đánh giá và các chuẩn đầu ra của các trường đại học, không ít chuẩn đầu ra về kĩ năng chưa được đánh giá một cách đầy đủ.

- KTĐG ở đại học chủ yếu là trách nhiệm của đội ngũ GV, ít có sự tham gia của các lực lượng xã hội khác.

- KTĐG mang tính áp đặt nên không khuyến khích được tính chủ động và sáng tạo của SV trong quá trình học. Hệ thống KTĐG hiện nay ít tạo cơ hội cho SV lựa chọn thể hiện năng lực của mình và điều này làm hạn chế rất nhiều tính chủ động và sáng tạo của SV.

- Kĩ năng KTĐG của giảng viên ở đại học còn thiếu hụt; Phần lớn các giảng viên ít được đào tạo về KTĐG giáo dục đại học theo xu hướng mới và do đó họ bị thiếu hụt những kĩ năng về mặt KTĐG. Sự thiếu hụt này dẫn đến các hậu quả tiêu cực: 1/ Giảng viên nhận thức sai cả về mục đích và các hình thức đánh giá; 2/ Xác định nhiệm vụ dưới tầm nhận thức sẽ hạn chế khả năng SV phát triển nội dung môn học; 3/ Giảng viên sử dụng chưa hợp lí các bài thi làm tăng nỗi lo lắng cho SV; 4/ Chưa thể hiện rõ nét và đầy đủ mối liên hệ giữa các mục tiêu với phương pháp, nội dung và kết quả đánh giá; 5/ Khi giảng dạy cho những lớp có số SV đông như hiện nay, các giảng viên không đạt được hiệu quả trong việc cung cấp cho SV thông tin phản hồi về học tập, chỉ ra cho SV biết những gì họ có thể làm để cải thiện kết quả học tập và tạo ra mối quan hệ tương tác trực tiếp đầy đủ.

3.2. Bài học cho giáo dục đại học hiện nay

Trên cơ sở nghiên cứu xu hướng KTĐG kết quả học tập trên thế giới và việc tìm hiểu nguyên nhân

thực trạng KTĐG trong giáo dục đại học hiện nay, có thể rút ra một số kinh nghiệm cho giáo dục đại học như sau:

- Thiết lập một cách đầy đủ những giá trị giáo dục để từ đó định hướng các hoạt động giáo dục của nhà trường.

- Xây dựng phương pháp, công cụ đánh giá đa dạng và toàn diện các mặt nhân cách SV.

- Xây dựng các mục tiêu chung và cụ thể là yêu cầu bắt buộc đối với chương trình giáo dục đại học.

- Gắn kết đồng bộ giữa nội dung đánh giá và các chuẩn đầu ra của các trường đại học.

- Phát triển mô hình đánh giá mới trong đó có sự tham gia của cộng đồng, doanh nghiệp, cơ quan nơi các SV năm cuối thực tập tốt nghiệp thông qua Hồ sơ học tập giúp SV tiếp cận với thực tiễn xã hội và công việc.

- Có chính sách và thiết chế cụ thể, rõ ràng nhằm ràng buộc trách nhiệm của các nhà tuyển dụng, các doanh nghiệp, cộng đồng xã hội... đối với sự nghiệp giáo dục.

- Thiết lập diễn đàn đối thoại định kì giữa nhà trường và cộng đồng xã hội.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Vũ Thị Phương Anh, *Kiểm tra, đánh giá để phục vụ học tập: Xu hướng mới của thế giới và bài học cho Việt Nam*, 2006.
2. Lê Văn Hảo, *Chín nguyên tắc đánh giá học tập của Hoa Kỳ và đối chiếu với tình hình đánh giá ở Việt Nam*, Tạp chí Tâm lí học, 2011.
3. Nguyễn Phương Nga, *Giáo dục đại học- chất lượng và đánh giá*, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội, 2005.
4. Lê Đức Ngọc, *Giáo dục đại học*, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội, 2004.
5. Lâm Quang Thiệp, *Đo lường và đánh giá trong giáo dục*, ĐHQGHN, 2001.
6. Maritim, E, *Sự đánh giá trong giáo dục đại học. Bài tham luận tại Hội thảo khu vực về Dạy và Học ở đại học*, Trường đại học Witwatersrand, Johannesburg, Nam Phi, 1999.
7. Yoloye, E.A. *Việc đánh giá ở đại học, Bài tham luận tại Hội thảo UNESCO về Dạy và Học ở đại học*, Đại học Ibadan, Nigeria, 1998.

SUMMARY

The article is focused on analyzing testing and assessment of learning as a tool which supports teaching and learning process in line with the new trend worldwide, based on which to draw lessons for testing and assessment exercise in higher education of our country at present.